

Magdalena Gleisner
Tel: 010-698 10 22
magdalena.gleisner@naturvardsverket.se

PM
2020-03-19 Ärendenr:
NV-00378-20

Fördelningsplan anslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden, för 2020

Bakgrund

Fördelningsplanen anger huvuddragen för hur anslagspost 1 (Sanering och efterbehandling av förorenade områden) som Naturvårdsverket disponerar av anslag 1:4 kommer att fördelas under 2020. Fördelningsplanen är en konkretisering av olika styrsignaler om hur anslagsposten ska fördelas. Fördelningsplanen anger inriktningen på avhjälpandearbetet för det kommande året och ger samtidigt en översikt för de tre kommande åren. Av fördelningsplanen framgår budgeterade belopp för fördelning till utredningar, tillsynsprojekt, annat avhjälpandearbete, fördelningen av bidrag till avhjälpandeåtgärder och övriga ansökningar om projektbidrag.

För ansökningar om avhjälpandeåtgärder samlar vi fördelningstillfällena till tre gånger per år och vi tillämpar prioriteringsgrunderna i vår nationella plan för prioritering av ansökningar om statligt stöd. Vi beslutar även för åtgärdsbidrag som ligger längre fram än 2020 genom att använda vårt bemyndigande. Vilka åtgärder vi beslutat om och vilket år de får bidrag utgör vår arbetsplan, som är en del av den nationella planen.

Av regleringsbrevet för Naturvårdsverket gällande 2020 framgår att vi under 2020 disponerar ca 711 miljoner kronor för sanering och efterbehandling av förorenade områden.

Fördelning av anslag 1:4 anslagspost 1 för 2020 och framåt

För att bidra till möjligheten att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö, men även andra miljömål såsom Grundvatten av god kvalitet, God bebyggd miljö, Levande sjöar och vattendrag och Hav i balans, går en så stor andel som möjligt av anslagsposten till avhjälpandeåtgärder.

Förutom att vi fördelar bidrag för åtgärder, fördelar vi även bidrag för till exempel utredningar så att Länsstyrelserna ska kunna genomföra utredningar innan de ansöker om bidrag för åtgärder. Vi samlar ansöknings- och

beslutstillfället till cirka två gånger per år för utredningar. Om ekonomiskt utrymme uppkommer senare under året kan vi ta beslut om ytterligare utredningar. Länsstyrelserna anger i sina ansökningar en prioritetsordning för de utredningsobjekt de söker bidrag för. Alla länsstyrelser blir beviljade utredningsbidrag, vanligtvis för ett till två objekt.

Anslagspost 1 i anslag 1:4 omfattar flera olika delar. Från och med 2020 ingår bidrag till sanering av mark för bostadsbyggande i anslagspost 1, vilket tidigare år har bidrag varit en separat anslagspost. Bidraget till sanering av mark för bostadsbyggande uppgår till högst 160 miljoner kronor. Av anslagspost 1 ska också minst 100 miljoner kronor användas för sanering av miljögifter för att minska spridning till havs- och vattenmiljö, särskilt för förorenade sediment.

De åtgärder vi beslutar om under 2020 kommer till stor del att handla om kostnader som uppkommer för 2020, samt från 2022 och framåt. Dessa beslut tar vi med stöd av vår bemyndiganderam, så att vi kan arbeta långsiktigt. För att möjliggöra en god planering och framförhållning för fleråriga åtgärdsprojekt har vi därför en bemyndiganderam, vilket innebär att vi fattar beslut på framtida år när anslaget för innevarande år är fulltecknat.

Vi ser att flera stora och kostsamma åtgärdsprojekt är på ingång. I vårt budgetunderlag för 2021-2023 äskar vi om ökat anslag för anslagspost 1.

Bidraget till sanering av mark för bostadsbyggande är nu etablerat, och antalet ansökningar ökar för varje år. Syftet med detta bidrag är att underlätta bostadsbyggandet på förorenade områden genom bidrag för avhjälpandeåtgärden och på så sätt bidra till ökat bostadsbyggande. Av årets maximalt 160 miljoner kronor för sanering av mark inför bostadsbyggande är 90 miljoner kronor in-tecknade för projekt som fått beslut om bidrag på vårt bemyndigande under tidigare år. Vår prognos är att de ansökningar vi behandlar just nu kommer att förbruka hela 2020 års anslag.

Under första halvåret 2020 pågår sju olika projekt där förorenade sediment åtgärdas med bidraget för sanering av miljögifter för att minska spridning till havs- och vattenmiljö, från anslagspost 1. I prioriteringen mellan olika projekt tar vi bland annat hänsyn till klimatrelaterade risker som till exempel översvämningar och skred.

Budgeten för anslagspost 1 är ansträngd, dock finns visst utrymme kvar på 2020 fortfarande. Vi informerar länsstyrelserna löpande om att detta medför särskilda krav på planering, framförhållning, realistiska budget- och tidsplaner, samt behov av att minska projektrisker. För att dyra projekt lättare ska kunna rymmas på anslaget och bemyndigandet är det av stor vikt att kostnaderna fördelas jämnt över flera år. Genom vårt kontaktskap med länsstyrelserna har vi en god kontakt med varje län.

Vi arbetar fortlöpande med att minska oförbrukade bidrag hos länsstyrelserna, genom att följa upp länsstyrelsernas ekonomiska redovisningar till oss och

besluta om återbetalning av oförbrukade obundna bidrag omgående, så att dessa kan fördelas till andra högprioriterade projekt.

Översiktlig fördelning av saneringsanslaget 1:4 ap.1, 2020

Fördelningen och ungefärlig budget för 2020 framgår av tabellen nedan:

Budgetpost	Budget i tkr
Avhjälpandeåtgärder	398 718
Sedimentåtgärder	110 000
Åtgärder inför bostadsbyggande	136 000
Utredningar	30 000
Tillsynsprojekt	2 000
Konsulter m.m.	13 500
RU förstärkt sedimentarbete	27 000
Samverkan för innovationer	1 500
Framtagande av underlag inför bostadsbyggande	3 000
Totalt, anslag 1:4, ap.1 (NV)	721 718

Några särskilda satsningar inom EBH-arbetet 2021-2023

Vår Nationella plan för prioritering av ansökningar om statligt stöd för avhjälpande av föroreningsskador reviderades till utgåva 3 i januari 2020. Planen är ett dynamiskt dokument som uppdateras cirka var tredje år, eller när behov föreligger. Urvalskriterierna som ligger till grund för prioriteringarna sågs över i den nya utgåvan, och nya urvalskriterier är att aspekter som hänsyn till klimatrelaterade risker samt minskning av totala belastningen på recipienterna beaktas i prövningen. Ett förändrat klimat med förändrade max- och minflöden i vattendrag, torka, extrema havsvattenstånd, frekventare och mer intensiva skyfall med en förhöjd risk för översvämning, ras, skred och erosion bidrar till en ökad föroreningssrisk på grund av en ökad spridning av sediment- eller markföroreningar framöver. Genom att ta hänsyn till förväntade klimateffekters påverkan och rådande geotekniska förhållanden kan avhjälpandeåtgärder riktas till områden som är särskilt känsliga för klimatrelaterade risker och därmed minska spridningsrisker för föroreningar.

Vi tog 2018 initiativ till ett utvecklingsarbete av arbetet med den del av anslag 1:4 som disponeras av Naturvårdsverket. Som utgångspunkt genomfördes en oberoende utvärdering av hur arbetet kunde förbättras. Därefter följde flera workshoppar tillsammans med representanter från länsstyrelserna för att identifiera och prioritera utvecklingsområden. Även vilken myndighet som hade det huvudsakliga drivansvaret för respektive utvecklingsområde fastställdes. Under 2020 och framåt fortsätter vårt gemensamma arbete med länsstyrelserna för att ta tillvara på alla inkomna synpunkter, med syfte att effektivisera och

förbättra vårt arbete med anslag 1:4. Vi har redan utfört en del av de åtgärder som bedömts bidra till en effektivisering av arbetet. Dessa är:

- att fatta det årliga beslutet för utredningar för det nästkommande året till länsstyrelserna redan före årsskiftet och,
- påbörja beredningen av åtgärdsansökningar i slutet av året för ett tidigare beslut på den budget som fastställts i regleringsbrevet för det nästkommande året.

Detta i syfte att öka länsstyrelsernas möjlighet att förbruka bidraget inom det år som bidraget beviljats.

Vi utvecklar vår hantering av bidraget till sanering av mark för bostadsbyggande, genom att uppdatera och utveckla vägledningen avseende detta. Denna vägledning kommer även att införlivas i vår kvalitetsmanual för användning och hantering av bidrag till avhjälpan av föroreningssskador, så att vår all vägledning om hantering av det statliga bidraget samlas i samma dokument.

Sediment är en viktig del i det akvatiska ekosystemet eftersom de utgör habitat för bottenlevande växter och djur. Föroreningar som ansamlats i sediment är ett hot mot vattenmiljön och de organismer som lever där. Att åtgärda förorenade sediment i hav och inlandsvatten för att minska spridning till havs- och vattenmiljö är därför angeläget, vilket också framhålls i den fördjupade utvärderingen av miljömålen 2019. Generellt sett är kunskapen om förorenade sediment lägre jämfört med förorenade områden på land, likaså är erfarenheterna av att åtgärda förorenade sediment mindre. För att skapa förutsättningar för att lösa de problem som förorenade sediment utgör behövs en stark samverkan mellan berörda myndigheter. Naturvårdsverket har tillsammans med Sveriges geologiska undersökning, Sveriges geotekniska institut, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna fått i uppdrag av regeringen att förbättra kunskapen om förorenade sediment i sjöar och kustområden. Uppdraget ska redovisas den 5 januari 2022.

Under 2019 påbörjade vi uppdateringen av Naturvårdsverkets vägledning om att efterbehandla förorenade områden (rapport nr 5976, 5977 och 5978), som publicerades 2009. Till grund för uppdateringen ligger den utvärdering som färdigställdes under 2018. Vägledningen kommer uppdateras etappvis, och den kommer att publiceras i digitalt format på Naturvårdsverkets webbsida.

Vi deltar sedan hösten 2017 tillsammans med SGU i SGI:s projekt om att uppdatera befintlig vägledning för riskvärdering. Ny vägledning om riskvärdering förväntas bli publicerad 2021, och kommer ersätta del av rapport 5978 Att välja efterbehandlingsåtgärd. Detta projekt ingår som ett delmoment i uppdateringen av Naturvårdsverkets vägledning om att efterbehandla förorenade områden.

Gällande uppdatering av generella riktvärden för bly, TCE och PCE så avser vi att under 2020 fatta beslut om dessa riktvärden samt motsvarande ändringar i beräkningsverktyget. Ställningstagandet till ifall riktvärdena ska revideras eller

inte görs utifrån ytterligare bedömning av toxikologiska och vetenskapliga underlag i samarbete med bland annat SGI, samt samhällsekonomisk konsekvensanalys.

Vi driver sedan några år ett initiativ med syftet att öka användningen av ny teknik och alternativa åtgärdslösningar i bidragsprojekten. Som en del i detta har vi gett SGU i uppdrag att bilda ett beställarnätverk Samverkan för innovation. Nätverkets syfte är att vara ett kunskapsnav, och stöd för beställare av utredningar och åtgärder. SGU har under 2019 arrangerat en workshop där två grupperingar av kommunala huvudman har bildats. Från och med 2020 ställer vi villkor om att miljökrav ställs i de upphandlingar av avhjälpandeåtgärder som görs med bidrag från 1:4-anslaget. Syftet är att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö, samtidigt som andra miljökvalitetsmål gynnas av den höjda miljöprestandan.